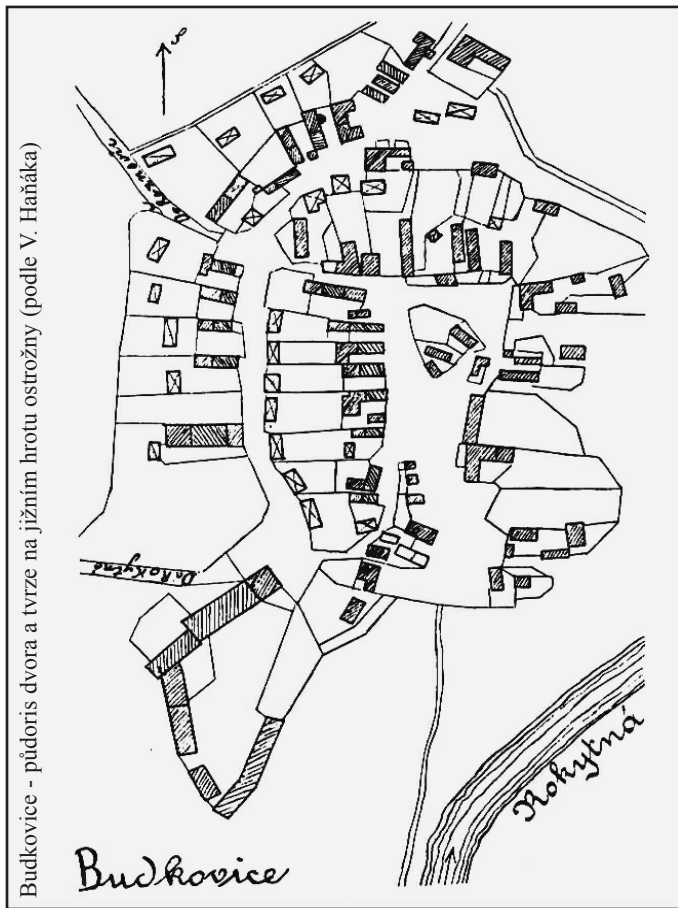


# expedice speculum

Putování za záhadami a zajímavostmi regionu „Zrcadla“

## Podzemní chodbou do Budkovic



Expedice SPECULUM se po Ledvicích a Topanově přesunula dále po obchodní cestě směrem k Budkovicím.

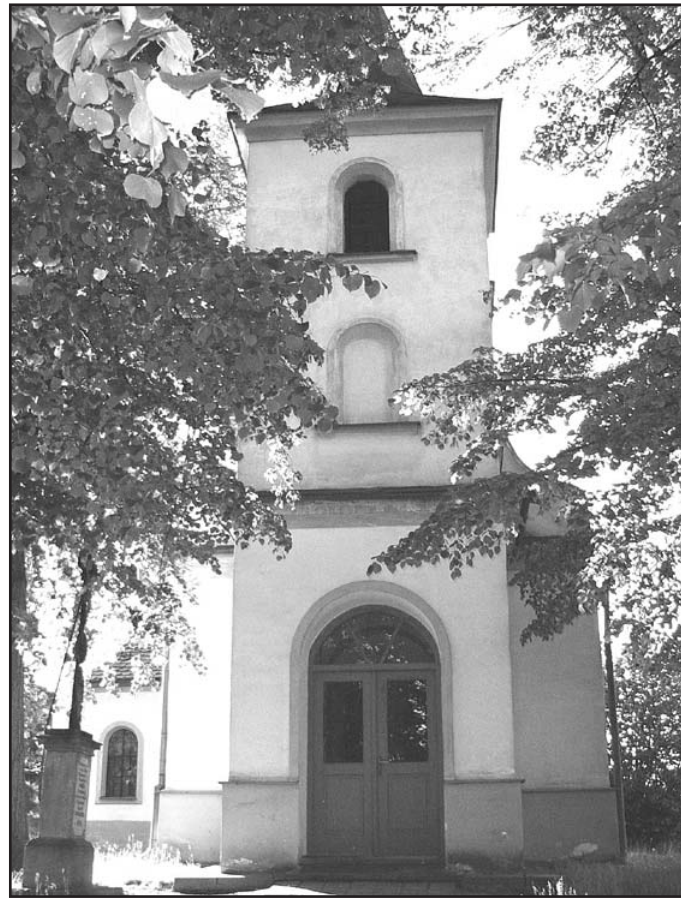
Obec leží nad příkrou stráni po levém břehu řeky Rokytné asi čtyři kilometry severovýchodně od Moravského Krumlova. Jméno získala po Janu z Budkova, který zde nechal vystavět tvrz a panský dvůr. (pozn. - Obec Budkov se nachází v jihovýchodním podhůří českomoravské vrchoviny, na jihozápadě okresu Třebíč.) I když první písemná zpráva o Budkovicích je z roku 1235, osídlení území, na kterém se dnes obec rozkládá, je datováno mezi 1800 - 1500 let před naším letopočtem. Dokazují to historické průzkumy a spousta nálezů keramiky věteřovské a únětické.

Další zmínka o Budkovicích je písemně potvrzena až z doby, kdy obec katastrálně patřila ke Krumlovu. Od roku 1426 je pání z Lipé udělovali k užívání služebným manům (pozn. - man, nebo vazal byl ve středověku ten, který měl od pánů propůjčen za svou službu majetek). Od té doby se zde vystřídalo hned několik majitelů. V letech 1522-1538 měl obec i tvrz v držení Jan z Heroltic, kterému je v roce 1530 z manství propustil Jan z Lipé. V roce 1537 se vlastníkem obce stal Jan Kusý, tehdejší majitel Bohutic, v roce 1566 Křištof Josef z Heroltic a v roce 1574

kupuje půl vsi i tvrze Berchtold z Lipé. V roce 1625 již patřily Budkovic ke krumlovskému panství celé.

Přes Budkovic vedla středověká cesta a tvrz byla významným strážným místem. Stejně jako u zaniklé tvrze v Ledvicích,

foto: mapa Kaple zasvěcená sv. Cyrilovi a Metodějovi v Budkovicích



zde byla příkopem zřetelně oddělená mohutná ostrožna, která je společně s masivním opěrným pilířem dodnes dominantou sto metrů vysoké slepencové skály nad Rokytnou. Tvrz patřila k vnitřnímu okruhu tvrzí, které také střežily cesty k Moravskému Krumlovu, ale když se Budkovic staly součástí moravskokrumlovského velkostatku, ztratila své využití a záhy jako strážnice zanikla. Kamenná stavba byla využita pro budovy hospodářského dvora, pro chlévy a sklad obilí a zeleniny. Dnes je obvodové zdivo se čtvercovými okny s mřížemi to jediné, co z celé tvrze zbylo. Návrší nad Rokytnou i přilehlé budovy jsou nyní soukromým majetkem a tvrz je tak těžko přístupná. Nejlepší pohled se skýtá z protilehlého svahu, nebo z louky pod tvrzí.

Jak nám řekl místní pamětník, tvrz byla s okolím propojena nesčetnými podzemními chodbami, což dokladuje řada indicií. V jednom z místních domů narazili

při hloubení sklepa na čtvercovou místnost s hliněnými lavicemi, jinde se propadl kus dvorku i s chlévem a jinde byly objeveny chodby dlouhé desítky metrů. Zda podzemí patřilo k samotné tvrzí, či domům původního dvora, dnes již těžko zjistíme. Většina chodeb se buď zřítily, nebo byla postupně zavezena sutí a domovním odpadem. V souvislosti s podzemím se ale hovoří o podzemní cestě vedoucí až k lesovně u krumlovského zámku. I když se žádné nám dostupné písemné zdroje o těchto chodbách nezmiňují, podle našich úvah mohlo jít o únikovou, nebo zásobovací cestu, kterou pro svou ochranu nechali vybudovat krumlovští páni. Cesta k budkovicé tvrzí by tak byla jen jednou z mnoha podzemních cest vedoucích od krumlovského zámku. Podle názoru našeho geologa Jarde Šmerdy, by to ale byl téměř nemožný „husarský“ kousek, kdy při ražbě asi pěti kilometrové chodby by musel být překonán obrovský výškový rozdíl i samotná řeka Rokytná.

Podzemní chodby jsou i na úpatí svahu. Patří k již dávno zaniklé šachtě, kde se pro výrobu ledu již za Švédů těžil slinek. Podzemní cesty okolo tvrze společně s těžebními a větracími šachtami byly příčinou nestability a rozsáhlých sesuvů. Před léty se ze svahu uvolnila plocha o rozměru 170 x 60 metrů. Svah byl zpevněn pilotáží a návozem třech tisíc tun kamení. Pozůstatky těžby jsou patrné ještě dnes. V okolních zahradách se objevily kruhové jámy, nejspíše větrací otvory, které při sanaci také „spolykaly“ tuny betonu. Podle registru sesuvů byl svah ještě před deseti lety v pohybu.

Kolem vesnice byly již ve středověku úrodné lány obilí, ale podle písemných pramenů budkovičtí neměli vlastní mlýn a byli nuceni jezdit do okolních obcí. Podle pověsti ale pod Budkovicemi mlýn byl. Napovídá tomu i název nejužšího místa na řece Rokytné v katastru Budkovic - „Čertův mlýn“. Nejstarší domorodci na vlastní oči mlýn nikdy



foto: mapa Torzo budkovicé tvrze, jejíž střecha lehla před lety popelem

vidět nemohli, ale z vyprávění svých otců a dědů o mlýnu, který se ze dne na den objevil a po padesáti letech stejným způsobem zmizel, slyšeli. Pověst o úpisu mlynáře, který pro majetek zaprodal svou duši čertu, má zřejmě svůj původ více realistický. Jedním z možných důvodů, proč mlýn beze stopy zmizel a „vzal ho čert“, by mohla být mohutná záplava, která se přehnala úzkým korytem Rokytné. Základy mlýna byly záhy nadobro pohřbeny pod nánošy bahna a kamení. O zbytek se brzo postaral sám les.

Přes budkovicé katastr vedla z Brna do Znojma kromě obchodní cesty také železniční trať. Ta byla stavěna italskými dělníky v letech 1868-1870 a může se pochlubit jedním významným

prvenstvím. Při ražbě tunelů byl poprvé za Rakouska-Uherska použit dynamit. Nedaleko současné železniční zastávky, mezi dvěma tunely a jen pár metrů od kolejí, se dochovaly dva kamenné přístřešky o rozměru asi 2 x 2 metry, které se používaly jako sklad dynamitu. Při stavbě železnice bylo u zastávky objeveno uhelné ložisko. Uhlí ale bylo nezralé a k topení nevhodné, což možná zachránilo téměř netknutou krajinu u Budkovic před masivní těžbou černého zlata ...

V krásné lokalitě Budkovic jsme s expedicí SPECULUM strávili dva dny. Za průvodcovské služby a poutavé vyprávění děkujeme Bedřichu Řezáčovi st. a Bedřichu Řezáčovi ml. z Budkovic.

Napsal Marek Pečér



foto: mapa Jedna ze dvou pracháren poblíž železničního tunelu